

УДК 351.84

М. В. Вишиванюк,
к. е. н., Голова Івано-Франківської обласної ради

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ОСНОВИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено актуальність розвитку соціальної сфери Івано-Франківської області як основи сталого розвитку. Дано оцінку сучасного стану соціальної сфери регіону, охарактеризовані основні стратегічні програми розвитку соціальної сфери.

The article investigates the relevance of social development of Ivano-Frankivsk region, as a basis for sustainable development. The estimate of the current state of social services in the region, described the strategic program of social development.

Ключові слова: соціальна сфера, соціально-економічний розвиток, стратегія, пріоритет, регіон, сталий розвиток.

Key words: social sphere, socio-economic development, strategy, priority, region.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ І ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Системний характер стратегії сталого розвитку регіону передбачає створення єдиної збалансованої системи, що включає економіку, екологію та соціальну сферу. Стратегія переходу до сталого регіонального розвитку націлена на розвиток соціальної активності громадян, досягнення раціонального і необхідного рівня якості життя населення регіону, забезпечення рівних можливостей в отриманні медичної допомоги та освіти, підвищення середньої тривалості життя, планування сім'ї, раціоналізації структури і масштабів особистого споживання, соціальний захист людей похилого віку, інвалідів та інших соціально вразливих груп населення.

У цих умовах підвищується роль і значення регіональних владних структур в якості гаранта забезпечення переходу до стійкого стану і, подальшого збалансованого розвитку. Необхідне збалансоване вирішення питань соціально-економічного розвитку, забезпечення сприятливого навколишнього природного середовища, збереження природно-ресурсного потенціалу регіону. Для різних юридичних осіб, соціальних груп і окремих громадян повинні бути сформовані умови, які забезпечили б їх максимальну зацікавленість у вирішенні проблем переходу до регіонального сталого розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Теоретичні та прикладні аспекти комплексної проблеми розробки і реалізації стратегії соціально-економічного розвитку досліджено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, зокрема О.І. Амоші, Я.Б. Базилюк, С.І. Бандура, М.П. Бутка, О.С. Віханського, А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, та ін. Проблеми соціальної орієнтації економіки висвітлені у дослідженнях Л.А. Антоненка, Б.М. Данилишина, В.І. Куценко, М.О. Соколова та інших.

Метою дослідження є представлення власного розуміння доцільності визначення пріоритетних напрямів і змін у механізмі державного та регіонального регулю-

вання процесів соціальної орієнтації розвитку економіки Івано-Франківської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Для досягнення стану стійкості розвитку Івано-Франківської області необхідне вирішення наступних задач. По-перше, формування конкурентних відносин, створення інвестиційно-привабливого середовища з метою залучення інвестицій, оптимізація системи управління інфраструктурою. По-друге, підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів, обгрунтованості прийнятих бюджетних рішень, підвищення прозорості надання інформації про фінанси. По-третє, поєднання соціального інвестування та адресної соціальної підтримки, залучення державного сектора до надання соціальних послуг, оптимізація бюджетної мережі та підвищення якості соціальних послуг. По-четверте, сприяння комплексному розвитку області, впровадження ефективних систем організації фінансування значущих об'єктів [2].

Вирішення цих завдань, в свою чергу, базується на здійсненні комплексу заходів в рамках конкретних секторів і сфер економіки. У першу чергу, мова йде про соціальну сферу. Так, в результаті дій регіональної влади в напрямі сприяння зайнятості населення та пом'якшення соціальної напруженості в Івано-Франківській області були досягнуті певні позитивні результати. Так, за даними Державної служби зайнятості, її послугами у 2011 р. скористалися 66,4 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян проти 63,6 тис. осіб у 2010 р. Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по області на 1 січня 2012 р. становив 1,9% населення працездатного віку. За сприяння державної служби зайнятості у 2011 р. було працевлаштовано 30,7 тис. осіб, що на 5,6% більше, ніж у 2010 р. Рівень працевлаштування незайнятих громадян у 2011 р. порівняно з 2010 р. зріс на 0,5 в.п. і становив 46,3%.

Так, в програмі соціально-економічного та культурного розвитку Івано-Франківської області на 2011 рік (№73-4/2011) зазначається, що головними цілями на ринку праці на зайнятості населення є:

— конкретизація заходів програми зайнятості на-

селення області на 2010—2011 роки шляхом активної співпраці та підтримки всіх зацікавлених органів виконавчої влади та сторін соціального партнерства;

— підвищення рівня зайнятості за рахунок збереження діючих та створення нових робочих місць, сприяння розвитку підприємництва та самостійній зайнятості населення, особливо у сфері сільського зеленого туризму, малого і середнього бізнесу;

— здійснення системної професійної орієнтації молоді з метою формування професійних намірів та мотивації до вибору робітничих професій;

— підвищення якості та конкурентоздатності трудових ресурсів шляхом розгортання програм професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації населення, в тому числі безробітних, відповідно до потреб сучасного виробництва та змін у структурі економіки області;

— розширення співпраці з роботодавцями та ін. [5].

Реалізація програми може дати наступні очікувані результати: створення щонайменше 27,1 тис. нових робочих місць в усіх сферах економічної діяльності; працевлаштування за сприяння служби зайнятості області 27,7 тис. незайнятих громадян; залучення до участі в оплачуваних громадських роботах 11,0 тис. осіб; направлення на професійне навчання 8,0 тис. осіб; скорочення рівня економічного безробіття, визначеного за методологією МОП, до 8,1 % та рівня зареєстрованого безробіття — до 1,97 %.

Так, для досягнення дійсно сталого розвитку необхідне прийняття додаткових заходів, що сприяють зниженню напруженості на регіональному та локальних ринках праці, за такими напрямками:

— підвищення конкурентоспроможності на ринку праці працівників організацій, що перебувають під ризиком звільнення. В рамках вирішення цього завдання доцільно розширення системи випереджаючого навчання за професіями, які затребувані на ринку праці. Це буде сприяти зайнятості працівників як у своїй організації (за новою професією або після підвищення кваліфікації за наявною професією (спеціальністю)), так і в інших організаціях за місцем проживання або у зв'язку з переїздом в іншу місцевість [1];

— стимулювання збереження та створення нових робочих місць.

Розвиток підприємницьких ініціатив безробітних громадян має бути направлено на розширення сфер зайнятості за рахунок малого бізнесу.

Організація громадських робіт та інших видів тимчасової зайнятості для працівників, що перебувають під ризиком звільнення, сприятиме збереженню кадрового складу організацій. Крім того, в умовах обмеження можливостей працевлаштування на деяких територіях необхідне

Таблиця 1. Міграційний рух населення Івано-Франківської області за 2009—2011 рр (осіб)

	2009		2010		2011	
	приріст, скорочення (-)		приріст, скорочення (-)		приріст, скорочення (-)	
	У межах регіону	Зовнішня міграція	У межах регіону	Зовнішня міграція	У межах регіону	Зовнішня міграція
Івано-Франківська область	-	-114	-	228	-	522
Івано-Франківськ (міськрада)	124	254	-6	95	-114	178
Болехів (міськрада)	49	17	28	-2	19	32
м.Калуш	72	-41	18	69	-44	107
м.Коломия	32	-73	60	19	-15	8
Яремче (міськрада)	15	44	50	73	23	27
райони						
Богородчанський	154	-21	35	23	13	5
Березівський	-62	-35	-9	-49	3	-26
Галицький	-58	23	-66	61	-60	-15
Городенківський	-20	-26	-49	8	-100	7
Долішньокішківський	-85	-156	-31	-74	86	24
Калузький	6	12	-41	-6	67	44
Коломийський	-147	-77	-110	-92	-70	-66
Косівський	-2	-26	19	-5	55	49
Надвірнянський	-5	-3	104	71	164	28
Рогатинський	-164	-14	-145	6	-11	-13
Рожнятівський	3	-13	-97	-66	-82	10
Снятинський	57	27	37	63	-3	60
Тисменицький	95	-9	298	43	142	42
Тлумачівський	-64	3	-95	-9	-75	21

Інформаційне джерело: <http://stat.if.ukrtel.net/>

створення тимчасових робочих місць для значної кількості проживаючих в них тривало незайнятих громадян [3]; розвиток територіальної трудової мобільності населення Івано-Франківської області. Перерозподіл трудових ресурсів між територіями буде сприяти збереженню конкурентоспроможного, кваліфікованого кадрового потенціалу до періоду усунення негативних економічних тенденцій.

Зараз, можна зазначити, що Івано-Франківська область стала привабливою для зовнішньої міграції. Більше всього приріст міграції зафіксований в Івано-Франківську та м. Калуш, що стосується міграції в межах регіону, то найбільше міграційне скорочення в межах регіону спостерігається в Івано-Франківську та Городенківському районі, найбільший приріст — Надвірнянському та Тисменицькому районі (таблиця 1).

Крім цього, в сфері розвитку людського потенціалу потрібне подолання сформованих негативних демографічних тенденцій. Цьому, в свою чергу, мають сприяти заходи з підвищення розміру реальної заробітної плати по всіх видах діяльності економіки, в організаціях всіх форм власності, особливо в соціальних галузях, перетворення заробітної плати в надійне джерело коштів, що забезпечує гідне існування працівника і його сім'ї. Зараз, на жаль, Івано-Франківська область не займає перші місця за доходами населення, так, в 2011 році наявний дохід у розрахунку на одну особу склав 17238,4 грн., що на 60% менше від доходів в м. Києві (рис. 1).

Важливим завданням в сфері створення комфортних умов для життєдіяльності людей в регіоні є забезпечення доступності житла для громадян з різними доходами, у відповідності до обсягів житлового фонду потребам населення. Для цього необхідне сприяння держави створенню і розвитку різних інститутів житлового кредитування населення: системи іпотечного житлового кредитування громадян комерційними банками, в тому числі кредитування громадян, що беруть участь у пайовому будівництві; житлово-

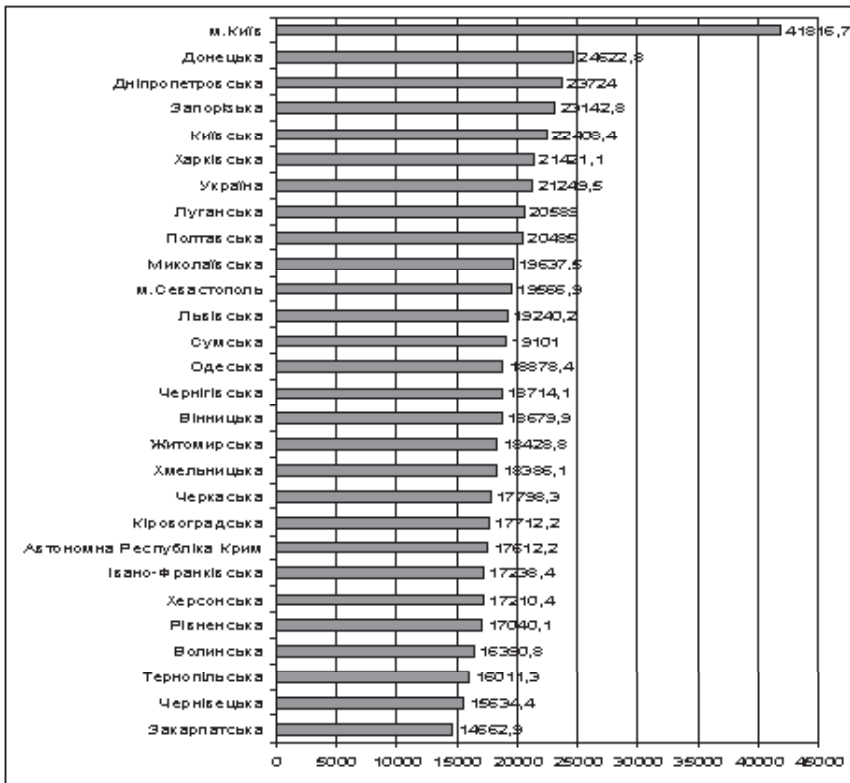

Рис. 1. Найвищий дохід у розрахунку на одну особу, грн. в 2011 році

Інформаційне джерело: Держкомстат.

накопичувальних кооперативів; корпоративних фондів житлового будівництва, що залучають кошти бюджетів та підприємств на будівництво житла для населення в розстрочку. Можна зазначити, що в Івано-Франківській області з кожним роком збільшується житловий фонд і в 2011 році загальна площа склала 33,4 млнм². В середньому на одного жителя приходиться 24,1 м² загальної площі (у 1995 році цей показник склав 18,4 м²). Кількість сімей та однаків, які перебувають на квартирному обліку на кінець 2011 року (тис.), складає 25,1 тис. проти 47,2 у 1995 році. Але є і негативні тенденції: так, кількість сімей та однаків, які одержали житло протягом року, в 2011 році склала лише 56 проти 220 в 2010 році. Для покращення ситуації на ринку житла в Івано-Франківській обласній раді були прийняті наступні програми: про регіональну цільову програму підтримки індивідуального житлового будівництва на селі та поліпшення житлово-побутових умов сільського населення "Власний дім" на 2012—2015 роки; про Програму розвитку молодіжного житлового будівництва в Івано-Франківській області на 2010—2012 роки; про обласну програму будівництва (придбання) доступного житла на 2010—2017 роки.

Також потрібно підвищити ефективність роботи житлово-комунального господарства. Для цього була розроблена програма про регіональну цільову Програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства області на 2011—2014 роки.

Важливим напрямом в галузі розвитку людського капіталу регіону є підвищення якості та доступності медичної допомоги всім жителям області на основі глибокої структурної і технологічної модернізації сфери охорони здоров'я, поліпшення на цій основі показників здоров'я населення, зростання середньої тривалості життя населення і зниження смертності, створення умов для своєчасної профілактики захворювань, створення

можливостей і заохочення прагнень людей до підтримки свого здоров'я шляхом заняття фізичною культурою і спортом. Для цього в Івано-Франківській обласній раді була прийнята регіональна цільова програма розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2015 року.

Особливу значимість представляє активна переорієнтація регіональної системи освіти на створення умов для самореалізації особистості, на розширення можливостей отримання всіма зацікавленими громадянами освіти, що відповідає вимогам сучасної інноваційної економіки. Для цього були внесені зміни до програми розвитку освіти Івано-Франківщини на 2008—2015 роки.

ВИСНОВКИ

Отже, вищезазначені та інші проблеми свідчать про те, що для переходу на модель сталого розвитку потрібно внести істотні корективи в регіональну соціально-економічну політику. Необхідна якнайшвидше розробка і прийняття довгострокових програм соціального розвитку (на регіональному та місцевому рівнях), в яких були б визначені цілі розвитку людського потенціалу, етапи їх досягнення, заплановані необхідні (від потреби) ресурси і позначені форми та межі відповідальності посадових осіб за реалізацію соціально значущих рішень. У числі пріоритетних, на нашу думку, повинні бути питання підвищення якості життя населення, подолання тенденцій скорочення чисельності, забезпечення зростання добробуту та безпеки, соціальної справедливості, зниження соціальної напруженості. Від успішності вирішення цих проблем визначальною мірою залежить перетворення регіональної соціально-економічної системи в стійку, збалансовану систему, яка стабільно розвивається.

Література:

1. Антоненко Л.А., Опритова К.А. Интеграция и социальные проблемы в СНГ // Региональные перспективы: Научно-практический журнал. — 2001. — № 5. — С. 33—34.
2. Гуманітарна сфера: питання теорії і практики: Монографія / В.І. Куценко, Л.Г. Богуш, О.А. Комарова, Я.В. Остафійчук; За ред. В.І. Куценко. — К.: Науковий світ, 2002. — 456 с.
3. Данилишин Б.М., Куценко В.І., Остафійчук Я.В. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства: монографія. — К.: Нічлава, 2005. — 328 с.
4. Офіційний сайт Івано-Франківської обласної ради [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.orada.if.ua/index.php?id=405>
5. Офіційний сайт головного управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://stat.if.ukrtel.net/>
Стаття надійшла до редакції 26.06.2012 р.

Ю. О. Литвин,
к. е. н., докторант, Дніпропетровський державний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТАБІЛІЗАЦІЇ І ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ДЕПРИСИВНИХ РЕГІОНАХ

Визначено основні завдання діяльності фермерських господарств. Розроблено організаційно-економічний механізм стабілізації і підвищення ефективності функціонування фермерських господарств.

The main tasks of the farms. The organizational-economic mechanism of stabilization and increase the efficiency of farms.

Ключові слова: регіон, механізм, фермерське господарство, аграрний сектор, ефективність.
Key words: region, mechanism, farms, agricultural sector performance.

Перетворення аграрних відносин, зміна форм власності в аграрному секторі відкрили широкі можливості для розвитку нових форм господарювання на селі, в тому числі фермерства. Створення фермерства в Україні — це не тільки шлях до розв'язання продовольчої проблеми. Головне — фермеризація являє собою необхідний напрям становлення ринкових відносин в аграрному секторі економіки та реалізації стимулюючої ролі ринкового механізму [2, с. 3].

АНАЛІЗ ОСТАННІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання підвищення ефективності функціонування фермерських господарств України привернули увагу ряду вітчизняних вчених. Основні аспекти вказаної проблеми значною мірою вивчені в наукових працях В.Г. Андрійчука, С.М. Кваші, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— визначити основні завдання діяльності фермерських господарств;
— розробити організаційно-економічний механізм стабілізації і підвищення ефективності функціонування фермерських господарств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фермерський сектор відіграє певну роль у продовольчому забезпеченні населення країни. Так, за даними Держкомстату України, в структурі виробництва основних видів сільськогосподарської продукції вони виробили у 2010 році зерна — 14,4%, цукрових буряків — 10,1%, насіння соняшнику — 21,8%, картоплі — 1,6%, овочів — 3,3%, м'яса — 2,2%, молока — 2,4%, яєць — 0,6%.

Особливістю фермерського виробництва є постійне збільшення кількісних показників, але дуже низькими темпами. Аналіз функціонування фермерських господарств в Україні свідчить, що з метою забезпечення впевненості фермерів у сталому розвитку власного виробництва важливо постійно підвищувати правову захищеність власності цих сільських підприємців, особливо землі, створювати для цього дієвий правозахисний механізм. Необхідність вирішення цих питань підтверджують результати соціологічних досліджень, проведених в різних регіонах України. Вони показали, що близько 20% фермерських господарств не впевнені в тому, що виділена їм земля назавжди залишиться в їхній власності, що, безумовно, негативно позначається на виробничій діяльності.

Принципово важливим у визначенні фермерських

(селянських) господарств є вказівка на родинно-трудоий характер фермерського господарства. Тобто це не будь-яке об'єднання громадян, а об'єднання, засноване на родинних (сімейних) зв'язках, з одного боку, і спільну участь та ведення сільськогосподарського виробництва — з іншого.

Фермерське господарство може здійснювати підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, а до підприємницької діяльності фермерського господарства, здійснюваної без утворення юридичної особи, застосовуються правила цивільного законодавства, які регулюють діяльність юридичних осіб, які є комерційними організаціями.

З позиції методології фермерське господарство як структурна одиниця сільськогосподарського виробництва країни бере участь у формуванні продовольчого фонду шляхом виробництва і реалізації продукції споживачам. Разом з тим, на нашу думку, не можна заперечувати того факту, що головною метою фермерського господарства є забезпечення засобами існування своєї родини, членів господарства на основі трудової участі її членів у виробничій та комерційній діяльності.

В економічній літературі, зокрема А.В. Чаяновим, визначається мета селянського трудового господарства як "доставлення засобів існування господарюючої сім'ї шляхом найбільш повного використання наявних у її розпорядженні засобів виробництва і робочої сили самої сім'ї" [1, с. 99].

Поряд з принципами, ряд вчених виділяє і основні завдання діяльності фермерських господарств:

- раціональне використання земельних угідь, послідовне поліпшення їх родючості;
- розвиток підсобної діяльності з метою раціонального використання природних і трудових ресурсів;
- виробництво, переробка та збут екологічно чистої сільськогосподарської продукції;
- виховання дітей у традиціях працелюбності та дбайливого ставлення до природи;
- забезпечення більш повної зайнятості населення корисною працею [5, с. 74].

Вивчення спеціальної літератури показує, що принципи і завдання у розвитку фермерських господарств повинні бути доповнені розширенням їхніх функцій з визначенням обов'язків, підвищенням економічної відповідальності. У зв'язку з цим вони повинні:

- користуватися нарівні з іншими сільськогосподарськими підприємствами матеріально-технічним забезпеченням, транспортними, ремонтно-технічними, агрохімічними, ветеринарними, науково-консультативними послугами державних, кооперативних, громадських, приватних підприємств і організацій, а також окремих громадян;
- здійснювати раціональне використання переданих йому у володіння, користування і власність земельних угідь;
- самостійно вступати в договірні відносини з державними, колективними, приватними, кооперативними, громадськими підприємствами та організаціями, а також з громадянами, які здійснюють заготівлю і переробку сільськогосподарської продукції, і реалізовувати її на власний розсуд;

— вступати в ділові відносини з зарубіжними партнерами;

— купувати, обмінювати, продавати, орендувати, брати в борг у державних, кооперативних, громадських, приватних підприємств і організацій, а також громадян майно, необхідне для нормального ведення господарства, в порядку, встановленому законодавством;

— своєчасно оплачувати довгострокові і короткострокові кредити, що надаються установами державних, комерційних та кооперативних банків [3, с. 73].

Фермерський рух характеризується своїми особливостями в кожному регіоні, в тому числі і в депресивних умовах. Як відомо, ФГ були створені для підняття ефективності сільськогосподарського виробництва і вирішення продовольчої проблеми. Основний виробничий напрям — рослинництво, вирощування менш трудомістких і більш вигідних культур — зерна і соянишнику. У загальному обсязі валової продукції ФГ частка рослинництва займає більше 70%. Трудомістким тваринництвом фермери займаються не настільки ефективно, як рослинництвом. Справа в тому, що відчувається брак тваринницьких приміщень, ФГ не можуть створити високобілкову кормову базу, мають труднощі зі збутом тваринницької продукції. При цьому низькі закупівельні ціни і високі витрати формують нерентабельне виробництво.

Як відзначає ряд дослідників, українські (фермерські) господарства не мають можливості організувати високоінтенсивне виробництво. Основними причинами невисокої ефективності діяльності фермерських господарств, як і раніше, є їх слабка матеріально-технічна база, відсутність грошових коштів на будівництво об'єктів виробничого призначення, придбання техніки та оборотних коштів. Фермерські господарства тільки через 50 років зможуть при сприятливих умовах давати 10—15% товарної продукції. Тим не менш, на нашу думку, ця форма організації праці та виробництва повинна вписатися в багатокладну економіку, виконуючи певні виробничі функції [4, с. 55].

При обставинах, що склалися, важливо в кожному конкретному фермерському господарстві з урахуванням забезпеченості їх матеріально-технічними і трудовими ресурсами освоювати диференційовані трудоенергосберегаючі технології обробітку сільськогосподарських культур, що сприятиме зниженню витрат і збільшенню виробництва високоякісної продукції.

У складних ринкових умовах, коли селянські господарства практично позбавлені державної підтримки, фермерам важливо активніше вишукувати внутрішні резерви і можливості підвищення ефективності і стійкості своїх господарств. Для цього з урахуванням місцевих умов і наявності власних ресурсів необхідно обгрунтовано визначати галузеву структуру і розміри виробництва, освоювати низькозатратні технології відповідно до їх ресурсної бази, розробляти економічно стійкі моделі господарської організації. При цьому вдосконалення внутрішньої структури виробництва, її оптимізацію можуть здійснити самі власники селянських господарств за участю наукових установ та державних інститутів.

Будувати оптимістичні прогнози про найбільш пріоритетні форми і типи селянських господарств у

сучасних соціально-економічних умовах аграрного виробництва, що знаходиться в депресивній обстановці, досить складно. Поки з певністю можна лише стверджувати, що в осяжній перспективі в Україну більш стійко будуть розвиватися порівняно крупноземельні фермерські господарства, які мають 100—200 га землі і більше. Їх частка досягла 8% загальної чисельності господарств цієї категорії в Україні. Рівень товарності виробництва тут становить 40—50%. Збережуть своє лідируюче становище рослинницькі господарства, що спеціалізуються переважно на виробництві зернових культур (50—60%), насіння соняшнику (15—20%), багаторічних трав (8—10%) [6, с. 57].

Виробничий досвід та наукові дослідження показали, що створювати якусь єдину систему типових моделей селянських господарств для сільського регіону в Україну, на нашу думку, недоцільно. Вкрай відстала матеріально-технічна база, важке фінансове становище, типорозмірне різноманіття господарств призводять практично до нульових результатів. Однак це не означає, що на регіональному рівні зовсім неможливо створити необхідний набір організаційних зразків різних типів селянських господарств.

Територіальну організацію селянських господарств важливо пов'язувати з обґрунтуванням вибору типу розміщення виробничого та соціально-побутового комплексів цих підприємств. Зараз значно поширена точка зору, що проблему територіального облаштування селянських господарств можна вирішити переважно за рахунок заселення спустілих сіл. Але при цьому потрібне, в першу чергу, відновлення в них необхідної соціальної інфраструктури — доріг, зв'язку, водогону та інших соціально-побутових умов. Без них надії на ефективне функціонування не можна розраховувати. При виділенні селянським господарствам землі ФГ, на нашу думку, необхідно по можливості використовувати принцип компактного землеустрою та проживання.

Вибір виробничої спрямованості селянського господарства в Україну пов'язаний з урахуванням різних факторів, у тому числі місцевих природно-кліматичних умов, що склалися, традицій, професійної підготовленості, особистої зацікавленості членів сім'ї. У ринкових умовах вибір спеціалізації виробництва залежить, насамперед, від попиту та ціни на продукцію і можливостей щодо зниження витрат виробництва. Якщо, наприклад, на самому початку свого становлення більше 60% всіх селянських господарств в Україну займалися тваринництвом, то в наступні роки воно стало лише додатковою підмогою, продукція його йде в основному на споживчі потреби сім'ї. Зараз товарним тваринництвом займаються не більше 10% фермерів.

Висока трудомісткість, дорожнеча кормів, особливо концентрованих, обладнання, труднощі зі збереженням та реалізацією продукції зробили його не вигідним заняттям. До того ж через високу собівартість велика частина продукції тваринництва в ФГ виявилася неконкурентоспроможною порівняно з імпортною, що поставило багато господарств на грань розорення та банкрутства [7, с. 5].

Виходячи з цього, вибір виробничо-галузевої структури селянського господарства буде залежати

від кон'юнктури на ринку, від вигідності для фермерів замовлень з боку заготівельних, торгових та інших комерційних організацій. Тому регулювання ринку сільськогосподарської продукції одне з важливих напрямків розвитку селянських господарств.

Виробнича потужність фермерського господарства, як і будь-якого іншого сільськогосподарського підприємства, цілком залежить від його ресурсної бази: готівкових і залучених ресурсів праці, матеріально-технічних засобів і земельних площ, розміри яких встановлюються з урахуванням різних факторів. Тенденція тут така: чим вище технічна оснащеність господарства, тим більша потреба в земельних ресурсах.

Розміри селянських господарств залежать не тільки від ресурсних можливостей, а й від ступеня затребуваності ринком виробленої ними продукції (місткості ринку).

ВИСНОВКИ

Отже, крім всіх інших факторів при обґрунтуванні розмірів ферм слід враховувати ступінь підприємницького ризику, конкурентостійкість господарства, гнучкість створюваної в ньому структури виробництва, здатність швидко і з меншими витратами перебудовуватися під впливом ринку. 70% нинішніх фермерів мають намір збільшувати розміри своїх господарств. Причому майже третина з них вважає за краще це робити не на основі оренди, в надійність якої вони мало вірять, а за рахунок купівлі додаткових земель. Для депресивних регіонів важливе значення має самозайнятість, якими є господарства населення і фермерські господарства. Але, крім цих форм, існують і інші способи підвищення зайнятості сільського населення.

Література:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Інформаційно-аналітичний збірник (вип. 5). За ред. П.Т. Саблука та ін. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — 647 с.
2. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа: міфи й істина / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. — 2003. — № 9. — С. 3—9.
3. Дем'яненко С. До питання про стратегію розвитку аграрної політики України / С. Дем'яненко, І. Свідерська // Економіка України. — 2004. — № 8. — С. 72—79.
4. Державне управління і менеджмент: [навч. посіб. у табл. і схемах] / Г.С. Одинцова, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов та ін. — Х.: ХарПІ УАДУ, 2002. — 492 с.
5. Корецький М.Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці / Корецький М.Х. — К.: Видво УАДУ, 2002. — 260 с.
6. Юрчишин В. До аналізу причин і наслідків занепаду сільського господарства / В. Юрчишин // Економіка України. — 2001. — № 2. — С. 54—63.
7. Flynn K. Critical Success Factors for Successful Business Reengineering Project. — Boston, 1993. — 19 p. Стаття надійшла до редакції 14.06.2012 р.